

Izšla vsak dan razen nedelj in praznikov.
Issued daily except Sundays and Holidays.

PROSVETA

GLASILO SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

Uredništvo in upravljalni prostori:
2687 S. Lawrence Ave.

Office of Publication:
2687 South Lawrence Ave.
Telephone, Rockwell 4904

LETO—YEAR XXIV.

Cena lista
je \$6.00

Entered as second-class matter January 28, 1910, at the post-office
at Chicago, Illinois, under the Act of Congress of March 3, 1879.

Chicago, Ill., torek, 11. avgusta (August 11), 1931

Subscription \$6.00
Yearly

STEV.—NUMBER 186

Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in section 1103, Act of Oct. 3, 1917, authorized on June 14, 1918.

KUBANSKA VLA- DA RAZGLASILA OBSEDNO STANJE

evolucionarno gibanje se širi.
Tri osebe ubite v izgredu v
Luanu; voditelji aretirani

Havana, Kuba, 10. avg. — Ma-
nadaova vlada je večerj progla-
sila obsedno stanje v provincih
Avana in Pinar del Rio, da po-
ni odprte revolucionarne ak-
tivnosti. Obsedno stanje se bo
dovoda raztegnilo tudi na druge
province.

V Luanu so bile v spopadu s
policijo tri osebe ubite in štiri-
deset ranjenih. Bitka je trajala
več ur. V Pinar del Rio-u je po-
stavljal aretirala 17 prominentnih
oseb in voditeljev revolucio-
narnega gibanja. Med temi so
načelnik Gaudimon Menocal,
bivši kubanskega pred-
sednika Mario G. Manocala;
Ricardo Dolz, dekan prava-
nega oddelka na državni univer-
zi v Santiagu Veroseja, bivši
predsednik državne zbornice.

Ti so bili aretirani, ko so sto-
li zahte "Coral", ki je po iz-
vah vladnih uradnikov vozila
orožje in municijo rebelom.

Bitka v Luanu je nastala, ko
policija in vojska vdrli v
eko tovarno, kjer so imeli rebe-
skrito veliko zalogo municije
orožja.

Učitelji obsojajo vojno

največja človeška stupidnost;
mir bo prišel s izobrazbo

Denver, Colo. — (FP) — Mi-
aristični bog Mars se ni po-
til preveč dobro na konvenciji
retovne vzgojevalne asociacije,
ki se je vršila v tem mestu
proglasila vojno za zmoto
eh zmot, za največjo človeško
upidnost.

Grof Hiroto, predsednik Ja-
nske imperijske vzgojevalne
ociacije, je naglašal, da se mo-
vo vojno preprečiti za vsako ce-
o, tudi če se je potreba poslu-
ti "mednarodnih vmešavanj".
William A. Sutton, predsed-
ski asociacije, je rekel, kadar
svet pričel misliti o človeških
rednotah, bo tudi konec vojne.
obsajal je tudi brezbriznost
plasti do brezposelnih.

Angus Robert, predsednik u-
teljske unije v Angliji, je re-
l, da je svetovni mir končno
prasanje vzgoje. Govorili so
zni predstavniki učiteljev
znjih zdrav in bili enotni v ob-
znjih vrnje kot sredstvo za
nega pravice in "narodne ča-
sti".

ovodnj razdejala mehiško vas
Tucson, Ariz., 10. avg. — Re-
Santa Cruz je radi silnih de-
evnih naličev prestopila brego-
e in razdejala neko mehiško
as v bližini mesta Nogales. Pre-
ivalci so se še pravočasno re-
li na bližnje hribe, toda njih-
o premoženje je bilo uničeno.
oda je razdejala tudi več milij-
polgo progo Southern Pacific že-
znice in pretrgala železniško
vezo.

Porast zamorskega prebivalstva

Washington. — Ravnokar iz-
ano poročilo cenaznega biro-
ja pokazuje velik porast za-
orskega prebivalstva v Zdu-
nih državah v zadnjem deset-
tju. V odstotkih je narast
arcev od prejšnjega ljudske-
stetja za 13.6% višji, med-
ko se je njihovo število po-
ožilo od l. 1910 do 1920 le za
5%. L. 1930 so šteli 11,891,-
43.

Memsto ljudi utonilo na Kitaj- skem

Hankow, Kitajska. — Radi ve-
kih deževnih naličev, ki divjajo
provinci Hankow, so reke pre-
pile svoje bregove in več kot
emsto ljudi je utonilo. Škoda
a razdejanih poslopih in polju
e ogromna.

Vladna gradbena dela ustavljena

Krog 1,400 delavcev, ki grade
Hooverjev jez, zastavljalo. De-
lanci zahtevajo višje meze

Las Vegas, Nev., 10. avg. —
Vsa gradbena dela pri Hoover-
jevem jez so bila ustavljena ra-
di spora med delavci in deloda-
jalci. Frank Crowe, superintend-
ent Six Companies, Inc., inžen-
irske firme, je odbil zahteve de-
lavcev glede minimalne meze \$5
na dan in \$6 za tesarje in tunel-
ske delavce.

Crowe je dejal komiteju stav-
karjev, naj poberejo svoje stvari
in se izgube, ako niso zadovoljni
s delovnimi razmerami. Posredo-
valnice za delo v Las Vegasu so
mu obljubile veliko število dru-
gih delavcev, ki čakajo prilike,
da dobe delo pri jez.

Do sedaj ni bilo še nikakih iz-
grediv, toda o situaciji je bilo
obveščeno poveljstvo federal-
nega vojskstva v Fort Douglasu,
Utah. Naročeno mu je bilo, naj
bo pripravljeno v slučaju nered-
ov in nemirov.

Stavka je pričela prošli petek,
ko je 125 delavcev odložilo o-
rodje.

Oblasti ne bodo deporti- rale Rusov

Ameriška vlada še ni priznala So-
vjetske unije, zato tudi ne mo-
re deportirati njenih državlja-
nov

Washington, D. C., 10. avg. —
Pomožni tajnik zveznega delav-
skega departamenta W. W. Hus-
band je večerj izjavil, da je bilo
v zadnjem času aretiranih več
kot 500 Rusov, ki so prispeli ne-
legalno v deželo, ali pa radi dru-
gih prestopkov in sločinov, toda
vlada, čeprav ji je znano, da so
nekateri od teh vodili sovražno
propagando, jih ne more deporti-
rati, ker Amerika še ni prizna-
la sovjetske vlade in nima z njo
diplomatičnih odnosov.

Husband je dalje izjavil, da
dela ta problem velike preglavi-
ce delavskemu departamentu.
Morda bi se našla pot, da bi se
te nezadežljene osebe poslalo po
ovinkih v njihovo rojstno deželo,
toda pri tem bi vlada naletela na
razne poteškoče in komplikacije.

Trockij bi rad vodil "rdečo ar- mado"

London, 10. avg. — Leon Tro-
ckij, ki je našel zavetje v Tur-
čiji, ko je bil izgnan iz sovjets-
ke Rusije, je pripravljen orga-
nizirati rdečo armado, ki naj bi
pomagala revolucionarnemu gi-
banju v Indiji izvajati neodvi-
snost, kot javlja poročilo iz Ca-
nigrada. Trockij je mnenja, da bi
njegovo ime in organizatorična
spodobnost, ki jo je pokazal pri
organiziranju rdeče armade v
Rusiji v prvih letih po boljševi-
ki revoluciji, vplivalo na indijs-
ke mase, da bi lahko v kratkem
času dobil veliko število rekrut-
tov.

Zrtve industrij v New Yorku

Albany, N. Y. — Nesreče v
industrijah države New York so
v mesecu juliju zahtevale 155
žrtve, kot je razvidno iz poročila
državnega delavskega departa-
menta.

PLUMBOV NAČRT ZA PODRŽAVLJE- NJE ŽELEZNIC

Železničarji se zopet obračajo k
temu načrtu

Washington. — (FP) — Od-
kar so železniški magnati je pri-
deli groziti z znižanjem meze
železničarjem, ako jim zvezna
meddržavna trgovinska komisi-
ja ne dovoli zvišanja prevoznih
cen za 15%, so se železničarji
zopet pričeli obračati k Plumbo-
vemu načrtu za poddržavljenje
železnice. Ta načrt je njihov ofi-
cielni program, ki pa je bil v le-
tih "prosperitete" položen na
polico.

Med železničarji sedaj zopet
raste zanimanje zanj. Iz raznih
krajev srednjega zapada prihja-
jajo v Washington od železni-
čarjev zahteve, da vlada pod-
rži to industrijo na podlagi
Plumbovega načrta, ako mag-
nati ne morejo plačevati živ-
ljenske meze.

Ta načrt je sprejela tudi A-
meriška delavska federacija na
konvenciji leta 1920 in se za
njega ponovno izrekla leto po-
zneje. Gompers, Woll in Frey
so se borili proti, tajnik federa-
cije Morrison in Green, Gompers-
ov naslednik, sta ga zagovarja-
la in imela večino delegacije na
svoji strani. Zadnja leta pa so
na načrt pozabili vsi vplivnejši
voditelji federacije in tudi že-
lezničarji, ker so bili preveč
prosporni.

Plumb, ki je umrl l. 1922, je
izdelal načrt l. 1918, ko je bil
pravi zastopnik železničarjev.
Po tem načrtu bi vlada formirala
posebno korporacijo, ki bi
prevzela in obratovala železnice.
Za nakup železnice bi izdala bon-
de. Korporacija bi upravljala
zastopniki železničarjev, vlade
in konzumentov. Uprava bi bi-
la izven političnega vpliva. Vla-
da bi imenovala le svoje direk-
torje. To bi bila vaa "politi-
ka".

Največjo agitacijo za ta na-
črt je vodila Plumbova liga, ka-
tero so organizirali železničarji.
S smrtjo Plumba in s prihodom
"normalnih" časov pod Hardin-
gov administracijo ter s povi-
šanjem meze železničarjem je li-
ga umrla in načrt je bil položen
na polico.

Ako bodo bankirji, zavaroval-
ne družbe in upravitelji železnice
inštalirali na redukcijo plač, je
že dovolj znamenj, da se bodo
železničarji zopet vrgli na agi-
tacijo za poddržavljenje te indus-
trije in se borili proti magna-
tom s Plumbom načrtom.

Izprtje filmskih operatorjev

Chicago, 10. avg. — 108 kino-
gledališč v Chicagu in predme-
stjih je večerj zaprlo vrata v
znak protesta proti uniži film-
skih operatorjev, ki zahtevajo,
da sta dva operatorja uposlena v
vsakem gledališču namesto ena-
ga. Radi izprtja je brez dela
krog 300 operatorjev in krog 5,
000 drugih gledaliških delavcev.
Velika gledališča v glavnem de-
lu mesta niso prizadeta.

Program ljudske lobije

Več milijard za javna dela in od-
pomoč brezposelnim

Detroit. — (FP) — Tretja zi-
ma depresije bo videla veliko
število izgredov lačnih delavcev
širok dežele, je mnenje Benja-
min Marsha, tajnika Ljudske
lobije, ki je govoril pred Y. M.
C. A. v tem mestu. Edini pro-
tični zahtev je, ako bo pri-
šla širokopotesna pomoč pravo-
časno.

On je priporočal legislativni
program lobije, ki vključuje iz-
vzetje produktov od lokalnih in
splošnih davkov, zvišanje dav-
kov na zemljišča, katerih vred-
nost ima korenine v javnih iz-
boljšavah, zvišanje davkov na
velike dohodke, apropriranje
ne manj kot tri milijarde dolar-
jev za javna dela, subvencioniranje
mest pri gradnji stanovanj in
naklonitev cenah posojil za
javna dela, subvencioniranje mest
pri gradnji stanovanj in nakloni-
teven cenah posojil za javna
dela, četrt milijarde dolarjev za
subvencioniranje lokalnih pomo-
žnih akcij in ravno toliko za u-
stanovitev državnih skladov za
brezposelnostno podporo.

Kongres je edina sila v deželi,
ki lahko odpravi situacijo in
sprejme uniformne mere za vso
deželo. Radi tega je Ljudska
lobija že opetovano urgirala
Hooverja, da ga skliče k ired-
nemu zasedanju. Ako predsed-
nik tega ne stori v bližnji bo-
dočnosti, bo to imelo le zle po-
sledice za deželo.

Posevotovanja o pomožni akciji za brezposelne

Vladni departamenti so bili pozva-
ni, naj predložijo listo javnih
del za prihodnjih šest let. Ho-
over sklicuje konferenco

Washington, D. C., 10. avg. —
Organiziranje pomožnih akcij v
krajih, kjer je brezposelnost naj-
bolj občutna, dela velike preglavi-
ce predsedniku Hooverju, ki bi
rad na vsak način preprečil sis-
tem federalnega zavarovanja
proti brezposelnosti. Do sedaj je
Hoover razpravljal o situaciji z
voditelji raznih dobroteljskih or-
ganizacij in člani njegovega ka-
bineta.

Znamjenja kažejo, da bo pred-
sednik v prihodnjih par mesecih
aranziral serijo konferenc s dr-
žavnimi, mestnimi in drugimi
grupami, katerimi se bo posve-
toval o ublažitvi trpljenja, ki ga
je prinesla industrijska depre-
sija.

Rdeči križ je obljubil predse-
dniku vso mogočo kooperacijo.
Svarilo, ki ga je pred par dnevi
izrekel predsednik Ameriške tr-
govske zbornice Silas Strawn, v
katerem je slednji dejal, da mora
administracija rešiti odpo-
močni problem v zadovoljstvo a-
meriškega naroda, če noče videti
raznih nemirov prihodnje zimo in
socialistične legialacije, je vzne-
mirilo vladne kroge. Načelniki
vladnih departamentov so bili po-
zvani, naj predložijo program jav-
nih del za prihodnjih šest let.
Administracija bo skušala na
prihodnjem zasedanju kongresa
dobiti apropriacije za izvajanje
programa javnih del, da tako
zmanjša brezposelnost.

Federacija urgira modifikacijo suhškega zakona

Atlantic City, N. J., 10. avg. —
Na konferenci eksekutivnega
odbra Ameriške delavske fede-
racije, je bilo predloženo poro-
čilo, ki urgira kongres, naj na
prihodnjem zasedanju modifika-
ra Volsteadov zakon.

Poročilo naglašja, da je modi-
fikacija potrebna za pozitivno
industrijskih aktivnosti ter do-
kazuje, da bi na stotisoče brez-
poselnih dobilo delo. Pomagano
bi bilo tudi farmarjem, ki so
prav tako prizadeti kot delavci
veled depresije, ger bi modifika-
cija ustvarila nov trg za števil-
ne poljedelske prideleke.

PREGANJANJE DELAJSKIH VODI- TELJEV NA KUBI

Green bo predložil apel kuban-
skih unij seji eksekutivnega
odbra federacije

Washington, D. C. — (FP) —
William Green, predsednik A-
meriške delavske federacije, je
vzel s seboj korespondenco, ki
jo je prejel od kubanskih delav-
skih unij kot predsednik Pan-
ameriške delavske federacije in
se nanaša na preganjanje delav-
skih voditeljev s strani Macha-
dove diktature. To korespon-
denco bo predložil seji eksek-
utivnega odbra federacije.

Pred par meseci je prejel
Green več pism in apelow od
kubanskih unij, naj porabi svoj
vpliv in pritlane na Hooverjevo
administracijo, da se zavzame
za žrtve Machadove strahovla-
de. V pismih so bile opisane
brutalnosti in nasilja Macha-
dove diktature, ki zatira delav-
sko gibanje, razbijajo zborovanja
in izvršuje aretacije delavskih
voditeljev in drugih oseb, ki vo-
dijo opozicijo proti obstoječemu
režimu.

Green je bil v tem času v pi-
sameni zvezi s tajnikom Paname-
riške delavske federacije Igle-
siasom, ki se sedaj mudi na
Portoriku. Obema je situacija
delavskih unij na Kubi znana,
toda Green do sedaj še ni apeli-
ral na Hooverjevo administ-
racijo, da bi pritnila na Macha-
do, da bi popustil pri izvajanju
strahovlade.

V zadnjem času je bilo spet
večje število uniških voditeljev
na Kubi aretiranih, kar je kon-
čno privedlo do generalne stav-
ke. Posredni vzrok za razglasi-
te generalne stavke je bil
štrajk cestnih železničarjev v
Havani, ko jim je družba zni-
žala meze. Cestno železnico v
Havani kontrolira ameriška E-
lectric Bond & Share Co.

Pričakuje se, da bo eksek-
utivni odbor Ameriške delavske
federacije obirno razpravljal o
delavski situaciji na Kubi in po-
tem določil, kako daleč sme iti
v protestih proti preganjanju
delavskih unij na Kubi, ki so
pridružene Panameriški delav-
ski federaciji.

Roche dala lekcijo Rockefellerju

Washington. — Josephine
Roche, glavna lastnica Rocky
Mountain Fuel kompanije —
edina premožna družba v Colo-
radu, ki priznava rudarsko u-
nijo — je pobozno John D.
Rockefellerju ml. poslala iz
Washingtona brozjav, v kate-
rem je protestirala proti redukc-
ciji mezd za 20% njegovim ru-
darjem, ki delajo pri Colorado
Fuel & Iron kompaniji.

Tega multimilijonarja, ki da-
je letno milijone cerkvam in
drugim potrebnim in nepotrebnim
institucijam, je opomnila,
da on lahko ustavi redukcijo z
eno samo besedo. Ampak "kr-
ščanski" filantrop, ki ne gane z
mezinem proti izkoriščanju in
pobijanju rudarjev v njegovih
premogovnikih, se za sugestijo
Rocheve ni zmenil.

Viharji na Sredozemskem morju

Toulon, Francija, 10. avg. —
Silni viharji, ki divjajo na Sredo-
zemskem morju zadnje dni, so
zahtevali že osem življenj. Več
manjših ladij in jaht v pristani-
ščin so valovi razbili. Šestnajst
ribičev, ki so se odpravili na ri-
bolov, pogrešajo in bojazen ob-
staja, da so utonili.

Stimson obiskal MacDonalda

London, 10. avg. — Ameriški
državni tajnik Stimson je večerj
obiskal angleškega premijerja
Ramsay MacDonalda. Podrobno-
sti njihovega razgovora niso bi-
le objavljene, toda oba sta izja-
vila, da je bil sestanek zelo pri-
srčen in zadovoljiv.

Napredek mlekar- skih zadrug

Najbolj so razvite na severo-
vzhodu

Washington. — (FP) — Izmed
vseh farmarskih organizacij za-
znamujejo največji napredek
tržne zadruge mlekarških far-
marjev, kot pokazuje poročilo
zveznega farmarskega odbra za
l. 1929.

Te organizacije so najbolj
razvite na severovzhodu, od
Maine do Marylanda in so leta
1929 stržile mleka in mlečnih iz-
delkov v vrednosti \$228,611,428,
kar znaša 55.8% vseh produk-
tov, ki so jih mlekarški farma-
rji postavili na trg v vzhodnih in
severovzhodnih državah.

Najmočnejše tržne zadruge
imajo mlekarški farmarji v
New Yorku, skozi katere so l.
1929 stržili \$91,814,840. Za
New Yorkom je država Penn-
sylvanija, nato Vermont, Con-
necticut, Maryland, Massachusetts,
New Hampshire, Maine, New
Jersey, Delaware, Rhode Island
in West Virginia.

Zadruge imajo svoje mlekar-
ne in sirarne, katerih je v New
Yorku 240. V nekaterih kraji-
jih imajo mlekarne v najemu,
večinoma jih pa lastujejo. Osem
zadrug a 110,187 članov, ki zala-
gajo z mlekom Boston, Har-
ford, Baltimore, Pittsburgh,
Washington, Philadelphia in
New York je l. 1929 imelo pro-
meta za \$197,005,222.

Stavka v konzervnih fa- vornah

Delavci zahtevajo zvišanje plače
in priznanje unije

San Jose, Cal. — (FP) — O-
krog 65 odstotkov delavcev v
tovarnah za konzerviranje sad-
ja je na stavki v San Joseju. Po
večini so delavke — okrog 1000
— ki so se odzvale stavkovne-
mu klicu nedavno ustanovljene
Agricultural Cannery Workers'
Industrial unije. Zahtevajo po-
višanje plače za 10 centov, od
30 na 40 centov na uro, in pri-
znanje unije.

Tovarnarji se branijo pri-
znati unijo, ker je preveč radi-
kalna in ni pridružena Ameri-
ški delavski federaciji. Med
stavkarji in policijo je še prišlo
do rabuk, ko so delavci skušali
pridobiti na stavko še ostale de-
lavce. Prepovedano je piketira-
nje, ki se pa kljub temu vrši.
Radi velike brezposelnosti iz-
gledi za zmago stavkarjev niso
preveč ugodni, dasi so njih za-
hteve malenkostne.

W. Cameron Forbes, bivši go-
verner Filipinskega otočja in
zvesti sluga ameriškega imperia-
lizma, ki hoče imeti Filipine za
svoje trajno kolonijo. Danes je
ameriški poslanik na Japonskem.

ODPOR PROTI LEWISU SE ŠIRI MED RUDARJI

Insurgentni na polju antracita se
posvetujejo o načrtih za str-
moglavljenje Lewisove mafine

Wilkes-Barre, Pa. — (FP) —
Medtem, ko se John Boylan,
predsednik prvega distrikta, in
drugi Lewisovi pristaši vesele
zmage, ki so jo dosegli na zadnji
konvenciji prvega distrikta v
Scrantonu, so insurgenti na de-
lu s konsolidiranjem svojih sil.
Pred kratkim so imeli svojo kon-
ferenco v Wilkes-Barru, kjer so
govorili o načrtih za odcepitev od
Lewisove unije.

John Dougherty iz Shamokli-
na, eden od voditeljev upornega
gibanja proti Lewisovi organi-
zaciji, je odprto izjavil, da je
najbolje, če rudarji ne morejo
izvajati pravic od operatorjev
v smislu sklenjene pogodbe in v
smislu ustave rudarske unije,
naj gresta obe k vragu. Lewi-
sovi uradniki podpirajo opera-
torje in rudarji so oropani svo-
jih pravic.

Thomas Maloney, voditelj
protiadministracijske skupine,
je izjavil, da ima dokaze, da je
bil ogoljufan pri štetju glasov-
nic, ko je kandidiral za pred-
sednika prvega rudarskega di-
strikta. Povedal je, da mu je
bila obljubljena poselja v Lewi-
sovi administraciji, ako bo pre-
nehal s bojem, kar pa je odklo-
nil.

Insurgentni so sklenili, da bo-
do v prihodnjih tednih sklicali
večje število konferenc, kjer bo-
do razpravljali o nadaljnjih ak-
cijah, da se sile Lewisove na-
vlada, ki je napravila še veliko
škodo med rudarji. Prihodnja
konferenca se bo vršila v Sha-
moklinu.

Bombni napad na nemški brzovlak

Krog sto oseb ranjenih. Oblasti
razpisale nagrado za aretacijo
storilec

Jueterborg, Nemčija. — Krog
sto oseb je bilo 8. t. m. bolj ali
manj ranjenih valed ekaplozije
dinamitne bombe, ki je lansirala
Basel-Frankfort-Berlin brzovlak.
Osem vozov, natpanih s potniki,
je zdrknilo po nasipu in se pre-
kucnilo.

Bomba je bila položena, ko se
je brzovlak približal ostremu o-
vinku. Dva potnika sta bila teko
ranjena, petnajst jih je bilo od-
peljanih v bolnišnice, drugi pa
so dobili manjše praske.

Železniški uradniki pravijo, da
je bil bombni napad delo izkuše-
nih ljudi, ki vedo, kako je treba
ravnavati s ekaplozivami. Napadal-
ci so bili skriti v grmovju v bli-
žini proge, na katero so položili
bombo. Prej so se prerezali tele-
grafске žice in na stebre priple-
pili fabrikovski list "Der An-
griff," noseč na prvi strani na-
slov: "Hoch Revolution!"

Na vlaku se je nahajalo večje
število nemških bankirjev, ki so
se udeležili seje direktorjev Ban-
ke za mednarodna plačila v Bas-
lu. Policija je uvedla strogo pre-
iskavo in razpisala nagrado \$5,
000 za prijetje in aretacijo na-
padalcev.

Demonstracije v Nemčiji

Coblentz, Nemčija, 10. avg. —
Štirideset tisoč članov organiza-
cije Reichsbanner in veliko šte-
vilo drugih je večerj demonstri-
rvalo in aplavdiralo govornikom,
ki so naglašali potrebo prijatelj-
skih odnosov med Nemčijo in
Francijo in urgirali mednarodni
sporazum. Ta organizacija je bi-
la ustanovljena pred dvanajsti-
mi leti. Vaak član Reichsbanne-
ra se pri vstopu s prislogo zave-
že, da se bo boril in trtoval tu-
di življenje, da se ohrani ustava
in nemška republika.

PROSVETA

THE ENLIGHTENMENT

GLASLO IN LESTNINA SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

Organ of and published by the Slovene National Benefit Society

Narodna in Zdravstvena drava (izven Chicago) in Kanada \$5.00 na leto, \$5.00 na pol leta, \$2.50 na četrt leta; na Chicago in Glaslo \$7.50 na leto, \$3.75 na pol leta; na in-termetro \$9.00.

Subscription rates for the United States (except Chicago) and Canada \$5.00 per year, Chicago and Glaslo \$7.50 per year, foreign countries \$9.00 per year.

Član oglasov po dogovoru. — Recepti se ne vračajo.

Advertisements taken on agreement. — Manuscripts will not be returned.

Štampa se vna, kar ima biti v letu:

PROSVETA

6031-59 South LaSalle Ave., Chicago, Illinois.

MEMBER OF THE FEDERATED PRESS

138

Datum v oglasu, na primer (July 31, 1931), poleg vsakega imena na oglasu pomeni, da vam je v tem datumu postila za-veščenost. Posledice je pravilno, da se vam list ne vrne.

Rudarji v Ameriki in Angliji

Pred kratkim je prišla vest, da je posebna komisija v Angliji, katero je imenovala laboratorija vlada, dokončala preiskavo razmer v premogovni industriji. Komisija je bila eno leto na delu in zdaj pripravlja "radikalno reformo" v proizvodnji premoga na Angleškem.

V Angliji je več kot tisoč neodvisnih premogovnih družb, ki obratujejo rove in tekmujejo med seboj za dobiček. Bankroti so pogosti, pa pridejo novi lastniki ali zakupniki in nadaljujejo staro igro. Komisija je dognala, da je ta sistem škodljiv, ker je silno potraten in ne more služiti ljudstvu. Vred tega komisija priporoča, da se vsa premogovna industrija v Angliji korenito reorganizira. Rovi naj pridejo pod kontrolo ene same korporacije, ki bo pod kontrolo države. Obrati se razdele na šest enot, vsaka enota s centralnim direktorijem. Vsa vprašanja proizvodnje, prodaje, mezde itd., rešujejo direktoriji.

Vai detajli še niso znani, zato je zdaj še nemogoče soditi, kake ugodnosti se obetajo rudarjem od tega načrta. Načrt bo dober, če bodo imeli rudarji kaj besede v direktorijih. Taka napol javna in napol privatna oblika industrije je le prehodna stopnja v razvoju, ki vodi v socializacijo.

Ze ta korak sam pa kaže napredek, ki ga še ni v Ameriki. Premogovna industrija v Združenih državah je danes na slabšem kakor angleška. Takšna kosa razbite produkcije in bankrotiranega gospodarstva ni menda nikjer na svetu kot je na ameriških poljih premoga. Industrija je starokopitna, izžrana in bolna, da bolj ne more biti. Ubija jo ne le konkurenca s oljem, naravnim plinom in hidroelektričnimi silami, temveč tudi neizmerna požretnost lastnikov rovin, ki se brigajo le za svoj profit in za nič drugega.

Posledice tega kaosa trpe najbolj rudarji, ki so zadnja leta najbolj izkoriščani delavci v Ameriki in ki danes, valed omejene produkcije in brezposelnosti, tavajo v neizmernih bedi.

Neki ameriški delavski voditelj, ki je pred par meseci posetil premogovna okrožja v Angliji, poroča, da se angleškim rudarjem veliko bolje godi kot ameriškim. Angleški rudarji so sicer slabše plačani, kadar delajo, ampak kadar ne delajo, prejemaajo podporo od države, valed oškar niso nikdar v skrajni stiski za življenjske potrebščine kakor se to dogaja med ameriški rudarji in ostalimi brezposelnimi delavci. Ako torej upoštevamo omejeni zaslužek ameriškega rudarja valed delne upoštevamo, da je angleški rudar na boljšem.

Kaotične razmere v ameriški premogovni industriji ne bodo odpravljene toliko časa, dokler ne bodo premogovniki nacionalizirani in produkcija premoga urejena po potrebi in porabi. Vse pa kaže, da nas v tem prehitli Anglija.

Kakor poroča naseljeniški komisar Hull, je naseljevanje v Združene države v zadnjem fiskalnem letu padlo na najnižjo točko od leta 1865. Dočim je bilo v prejšnjem fiskalnem letu 147,438 imigrantov, je bilo v tem le 61,909. Na drugi strani je veliko število tujerodcev zapustilo deželo in med temi je bilo 18,142 deportiranih.

Te številke dokazujejo, da so drastične določbe brez malega ustavile naseljevanje v Ameriko. Nekdanjega drvenja čez morje ni več. Ščasoma se ustavi popolnoma in samo ob sebi. Amerika ni več "obljubljena dežela", v kateri bi mogel vsakdo najti zaslužka in dovolj dobrega kruha. Za navadnega delavca, ki ni izučen v kaki stroki, posebno v mehaniki, ni tu več prostora.

Evropska emigracija se bo morala obrniti kam drugam. Kdo ve, če ne bo še ob koncu tega desetletja Rusija druga Amerika? Kljub svojemu nizkemu življenjskemu standardu ima Rusija danes največ produktivnosti in najmanj brezposelnosti med vsemi deželami na svetu. Življenje v splošnem je tamkaj še vedno primitivno in naporno, a boljše to kakor pa večna ubijajoča skrb za eksistenco.

Kobilice napadajo farme na srednjem zapadu in severozapadu. To je slaba vest, toda ali se Amerika ne pritožuje, da ima vsega preveč?

Mogoče so kobilice nositelji prosperitete.

Glasovi iz naselbin

Zanimive beležke iz raznih krajev

(Dopisovalci in poročevalci domovnih vest, ki jih Prosveta prikaže dober v koloni "Glasovi iz naselbin," naj vseh podpisajo svoje polno ime in navedejo naj naslov, kar naj znači, da jamčijo za svoj prispevek. Poročila in dopisi naj bodo jedrasti, kratki in resnični; opisani morajo biti v dostojnem tonu. Na vsakomur pisma in dopise se ne bomo osirali.)

Moji odgovor

Yukon, Pa. — V 177. številki Prosvete sem čital dopis, ki se tiče mene in ki so ga podpisali A. Flander, F. Medved in A. Kossec, domovni odborniki. Odgovarjam na moj dopis, v katerem sem kritiziral ravnanje radi dvorane. Naj sedaj v odgovor dodam še to, da se res tukaj težko dobi dvorana za političen shod. Tudi če bi bil jaz še na dotično sejo, bi nič ne pomagalo glede dobave dvorane, kajti tukaj je mnogo takih, ki se že same besede "socializem" ustrašijo, kam šele, da bi poslušali o socializmu.

Omenjena trojica piše, da socializem "po mojem kopitu" ne bi bil dober. Lani je bil tukaj s. Snoj, ki je nagovarjal rojake, naj ustanove politični klub. Objubili so, a pri tem je ostalo. Torej ne "marajo za socializem" tudi "po drugem kopitu." Nekateri se boje, da ne izve jamski bos ali družbin ravnatelj. "Ja, hudiča, bom delo zgubil," navadno odgovorja. Da, treba pa je tudi mesečne prispevke plačati. To je tudi "po mojem kopitu." Omenjeni trije rojaki dostavljajo tudi, da bodo še nadalje dali v našem dvorano boksarjem. Dajo naj jo komur hočejo, saj je njihova, jaz nisem zanjo prispeval nič.

Končno jim priporočam, naj se organizirajo politično, kajti kapitalistični sistem nas vedno bolj tlačil k tlom. A. Koscu in A. Flandru priporočam, naj se naročita na Proletarca, ker tudi ta list je za mlade čitatele.

V isti številki Prosvete piše neki rojak, da je tukaj 17 socialistov. Mogoče so kakšne druge narodnosti, za Slovence vem, da niso. Jaz plačujem prispevke klubu št. 69 na Hermine. Pri zadnjih predsedniških volitvah mi je priporočal Smitha, ki nam bo dal pijačo. Bil je svojočasno član kluba v Latrobu, potem je pustil, sedaj pa je spet nazaj pristopil. — Joe Noble.

Milwaukee vest

Milwaukee, Wis. — Bela žena letos prav energično vihti svojo usodno koso med tukajšnjimi Slovenci. Ni ga tedna, da ne bi spremlili enaga, dva ali celo več na pokopališču. Posebno padajo moški. Pretečeni tedni sta umrla dva, in sicer Tom Marink, star 40 let, in Frank Jarz, 52 let. Društveniki so ob pogrebu navadno številno zastopani, posebno sedaj, ker je več brezposelnih. Uradniki teh društev se navadno vedno posloviijo od pokojnika s obilnimi pogovori ob o-drugi ali grobu. Vedno ališimo: "Storil je svoje dolžnost v življenju, umrl je, ni ga več, bil je dober, posnemajmo ga, nadaljujmo, kjer je on prenehal." Mi, preostali, pa povešenih glav mrko gledamo v jamo, premišljujemo o usodi, ki je za vsakogar neizogibna in bo zadela vsakogar prej ali slej. Nekako mehko do-vestni postajamo ob takih prilikah. Dovzetni do vsega, kar je vzvišeneja in dobrega. Zdi se nam neumnost posvetno borenje, sovraštvo in prepir. Želimo ljubezni, enakosti, zastopnosti in skupnosti. Komaj pa se razidemo iz kraja, kjer sta bogatin in be-rač enaka in kjer objekta pokoj-ne večni mir, že je vse navadno zopet starih hibam. Zopet se uda-jamo starih hibam in ponašamo se križajo na vse strani. Različni človeški temperamenti, različni nauki, različni nazori posameznikov utirajo vsakemu svojo pot, da imamo med seboj večno zme-de.

Zakaj tako? Ali ne bi imeli vsi boljše življenje, ko bi kot en moč skupno vsi ali naprej v vseh stvareh in zadevah v tem našem kratkem življenju? Goto-vo. Vse naše težnje bi bile olajšane, upi doseženi, zapreke od-stranjene. Kajti vsi smo vsi, eden sam nič.

Da to dosežemo, treba je ne-prestanelega dela. Če hočemo res sebi in našim potomcem dobro in boljše bodočnost, nakar se vedno radi sklicujemo, se mora-mo tudi zavedati, da pot do tega je širša izobrazba. Posluževati se moramo vseh pripomočkov in sredstev za izpolnjevanje samega

sebe. Podpirati nam je treba stvari, ki so ustanovljene v te namene.

Tu pri nas v Milwaukeeju, na primer, je ena izmed takih ustanov organizacija Slovenski dom. Da, najpoglavnejših ustanov je ta organizacija doma; za mil-wauške Slovence pomeni vodnik izgubljeni, razkropljeni čredi. Vrednost doma za nas slove ne moremo v naprej zadostno oceni-ti, vendar lahko rečemo, da z dogotovitvijo istega se bo pri-čela v naselbinah Slovence dru-ga, boljša faza življenja. Zato podpirajmo vse, kar ima namen to idejo uresničiti in pospešiti.

V nedeljo 16. avgusta ima or-ganizacija, ki gre naprej s to vzvišeno nalogo za naselbino, svoj letni piknik. Vsako leto, od-kar je ta org. inkorporirana, je bil domov piknik največji dogo-dek in najbolj popularen; tudi u-deležba je z vsakim letom večja.

Gotovo je, da bodo milwauski Slovenci tudi letos pokazali, da slabi časi še niso ugonobili misel in jatrjali iz srca želje po našem lastnem krovu, domu. Ne, na-sprotno, da so vse to še povečali in še bolj utrdili.

Zato naj želja po domu, misel skupnosti in bratstva vodi Slo-vence v nedeljo 16. avgusta na ta piknik. Pokažimo, da je prava zavest med nami že tako dozore-la in je tako velika, da bo za njo še tudi Gazdovova farma pre-majhna.

Delničar org. Slov. doma.

Večerni izlet Savanov

Chicago. — Še par dni—pri-hodno soboto zvečer 16. avg.—in Savanke bodo pokazale svojo izurjenost pri streženju in zaba-vanju gostov na Savinem večer-nem izletu, ki se vrši v Willow Springu na Kegelnovem vrtu. Objubljamo, da pripravijo raz-nih dobrot—potic, kejkov, kro-frov in kaj še vse — ki človeku pripomorejo do dobre volje. Ni pa to glavna privlačnost.

Glavna privlačnost Savinih "moonlight" piknikov je fina družba, imenitna zabava; ki se v petju in plesu razlaga v nočni ti-sini Willow Springsa. Tudi le-tošnji izlet ne bo izjema, ker bo-govi — vremenski in drugi — so že objubili svojo naklonjenost. Če se pa premislijo, jih znamo tudi razgnati.

Vabljeni ste torej vsi, stari in mladi, na ta Savin izlet. Prvi truh bo odpeljal od dvorane SNPJ ob polsedmih zvečer, drugi pa eno uro pozneje. Kdor ni-ma svojega vozila ali pa prija-telja s "samodreem," naj pride pravočasno k dvorani SNPJ, ali se pa odpelje s poulično karo, ki vozi od postaje na Archer ave. v Willow Springs. Igral bo Koche-varjev John "za stare in mlade." Savan.

Socialistični piknik

Parkhill, Pa. — Tarnati in to-šiti o slabih časih ne pomaga si-tuacija nič; razmere ostanejo kljub vsemu temu slabe. Orga-nizirati se v močno in principi-jelno delavsko stranko, to poma-ga, mora pomagati, ako se de-lavstvo zavzame, da izvede svoj program. Na žalost pa se delav-stvo v teh revnih časih skriva s svojo revščino vred in niti ni-ma volje dovolj, da bi protesti-ralo proti obstoječim, nezno-snim razmeram. Zato pa je dol-žnost čuječih delavcev, ki se za-vedajo, kaj je njih dolžnost, da stopijo v ospredje in budijo de-lavsko miselno speče mase. Če kdaj, je zdaj čas širiti delavsko zavedno misel. Ljudstvo trpi in

Cementna tovarna v Novorosijsku v sovjetski Rusiji. Pro-dukcija v tej tovarni je nekoliko zmanjšala v petletni in otroci so uprizarili demonstracije pred tovarno pozivajoč svoje očete, naj se poturijo.

v večini primerov niti ne ve, za-kaj trpi, ne ve kako bi si po-magalo iz bede. Oslepljeno po navidezni prosperiteti in zavaja-nju po raznih hlapcih kapitali-zma, je postalo docelo brezbriz-žno in pustilo, da so se mu kra-tile pravice na debelo.

Zavedajoč se teh dejstev, je članstvo socialistične stranke v Cambria okraju sklenilo pri-re-diti piknik, oziroma shod 23. av-gusta, na katerem bodo nasto-pili strankini govorniki iz Pitta-burgha. Za ta piknik vlada pre-cejanje zanimanje, ker se na-novo oživlja v tem okraju živah-no gibanje za delavsko stvar.

Skuša se zainteresirati tudi do-zdaj popolnoma indiferentno a-meriško delavstvo; da bi tako imelo priliko slišati pametno be-sedo in nasvete za izboljšanje morejih nas razmer. Sodrugi iz Nanty-Glo so sklenili, da na dan piknika paradiirajo skozi Cam-bria county, posebno skozi Johns-town, Conemaugh in Franklin s svojimi vozili, na katerih bodo imeli napisne, ki bodo povedali ra-dovednejšem, kam so namenjeni in kdo so. Piknik se bo obdrža-val na pikniškem prostoru na Parkhillu; začetek ob dveh po-poldne. Na omenjenem prostoru je laboren "parking space," to-rej se ni bati, da ne bi kdo mo-gel najti prostora za svojo "li-mozino."

Sobratje in sodrugi, delavci in delavke, adeležite se polnoštevil-no shoda-piknika dne 23. avgu-sta na Parkhillu-Vstopnina pro-sta. Za postrežbo bo poskrbel za-devni odbor.

V združenju in skupnem delu za našo lastno korist bomo dobili vse, kar bomo zahtevali; pocep-ljeni in brezbržni bomo ostali vedno hlapci!

Publicijski odbor.

Piknik Slov. doma

Milwaukee, Wis. — V nedeljo 16. avgusta se vrši piknik Slov. doma na Gazdovovi farmi. Zato prosim vse delničarje in delničarke in vsa društva in klube, da store svojo dolžnost in se udele-že tega piknika. Pridite vsi na ta velik znameniti piknik v ta-ken ali še večjem številu kot lanskega leta, da se zopet en-krat skupno porazveselimo in razgovorimo in zapojemo "Ži-ve-li Slovenci!" Za Slovenski dom gre, katerega potrebujemo in ga moramo imeti. Zato pridimo vsi na ta piknik, in pokažimo, da smo zavedni in vsi pravi sobrat-je in sestre ter vredni sinovi in hčere naše slovenske matere. Združenje in skupno delovanje nam je zdaj v teh hudih časih še bolj potrebno kot kdaj poprej. Pripravljalni in stalni odbor si

Zakaj se utrudimo?

Kakor je vabljiva primera med živalmi telesom in strojem, primera, ki vidi v živalskem kotel, v arcu sesalno itd., so vendar take nali v nekem bistvenem pogledu napačne. Mašinsko delo računamo vedno po konjskih močeh, toda pod človeškim telesnim delom razumemo vse kaj drugega nego delo stroja. Če človek stoji v iztegnjenih rokami, tedaj s fizikalno mehaniknega vidika ne dela, dasi je njegov napor precejšen. Že po kratkem času pa ga bo popadel krč mišic. Nadaljnje izkušnje kažejo, da človek, čigar mišice kakšnih 12 ur popolnoma počivajo, postane tako truden da zaspi. Telo torej opravlja poleg zunanjega, vidnega, tudi neko notranje, nevidno delo, ki že samo na sebi zadošča za izčrpanje telesa, čeprav je treba za to utrujenost ne več kakor za ono drugo, zunanje in vidno delo.

Toda le poredkoma nastopi telesna utrujenost, kajti že v prvotnem stanju, ki vodi do izčrpanosti, je utrujenost tako velika, da nam med spanjem pa se jamejo njegove telesne moči obnovljati.

Kaj je torej utrujenost? Nič drugega kakor zastupljenje telesa s razpadlimi tvornimi dragocenih beljakovin, ki so se med delom obrabile. Že v prejšnjem veku so zaledili strome s prav zanimivimi poskusi:

Mišice pravkar umrlih živali so nam reč električno dražili ter jih tako prišli, da se je delovali. Ko so mišice kazale vse znake utrujenosti, so ugotovili, da se nahaja v njih velika količina fosforne kisline, fosforne soli in ogljikove kisline. Ko so mišice temeljito izprali s indifferetno solno rastopino, so se javi utrujenosti izgubili: mišice so se spet oavelele.

L. 1904 je prof. Weichardu uspelo izna-ti način pridobivanja tega strupa, ki pa se izkazal za enovito anov, marveč za snov, ki tvori različne kisline in soli. Imenoval jo kenetoksin. Ko je vcepil živalim kenetoksin, mu je uspelo pridobiti iz krvnih celic teh ži-v protistrop, antikenetoksin, ki trenutno še nima praktičnega pomena, ki pa utegne kdaj p-smeje postati temeljna anov za razna sredstva s katerimi se bodo dali pojavi utrujenosti nekaj čas preprečiti in ki utegnejo tudi povz-čiti, da bo človek lahko več dni zapored pre-de.

Ni pa niti misliti, da bi mogli pogreš-spanje in ga umetno nadomestiti. Potreba n-ja je našemu telesu nedvomno naravna po-treba — vsaj do nadaljnjega. Izpremenjeno dila-nje in krvni obtok med spanjem ima gotovo drugačne naloge, nego odstranjevanje strupe mišic in skrbeti za izločanje razpadlih snov. Vendar pa uči zanimiv poskus, da je spanj-bistvu samo pojav utrujenosti. Poskusili so pas dvanaest dni obdržati v bdečem stanju, v ali so postale tako trudne, da niso več mo-gli stati na nogah in so se v prvem trenutku p-pozornosti sesedle na kup. Potem so psem va-iz hrbenice neko tekočino in so jo vbrigali-lobanjo povsem spočitih, zelo živahnih pa-Takoj se je pokazala močna utrujenost in v-ali so zaspale. —Zi.

Prebavne motnje poleti

Poleti nastopajo lažje in češče nego po-mi nerednosti v prebavi. Te nerednosti so različne, kakor so različni organi, v katerih javljajo, n. pr. v želodcu, v tankem in v de-lem črevesu.

Če jemo preveč ali neprimerne jedi, to lahko do želodčnih motenj, ki se izražajo ponajveč po bljuvanju. Če se pa želodec ne p-sreči, da spravi jedi po tej poti iz telesa, p-dejo v črevesje in povzročajo tudi tam motnje zlasti driske.

Narava si tako sama pomaga in čisto p-pačno bi bilo n. pr. v primeru drisk jemati p-porna sredstva (opij in podobno). Pravna je marveč uporabiti dobro odvajalo in se p-stiti dati ali dva. Samo ob sebi umevno z-druženje zdravnikovova stvar, kajti v vsakem primeru je drugačno. Celu nedolžen človek-katar se lahko izčrpi v dolgotrajno in nepo-jetno bolezen, če ga zanemarimo in postane kroničen.

Posebno nevarne so prebavne motnje p-dojenčih in malih otrocih. Baš poleti je v-mrljivost dojenčkov zaradi črevesnih katarjev največja in zato mora biti tudi nega otro-tem času najakrbnejša. Zahtev sodobne m-ene pri tej negi absolutno ne gre zanemariti. Dojenje naj bo posebno previdno, kajti tudi v-velja isto načelo kakor v medicini sploh: La-je ubraniti bolezen nego zdraviti jo.

Tudi pri odraslih se dajo prebavne motn-je z rednim in pametnim življenjem ubra-viti. Hrana naj bo lahka prebavna, ne preobila in na vsak način sveža.

Eksotična jedila

Parjaka družba za aklimatizacijo, ki p-tira za živalske vrtove in parke, prireja vsa-letno za vsakogar, ki ga je volja, banket, na-tem servirajo najbolj čudne jedi. Posled-letos je bil banket zelo pester v izbiri vsa-vrstnih dobrot.

Tako so bili na jedilnem listu rezki in p-stete iz kitovega mesa, kengurajska pečena, v-relem olju pripravljene kobilice, ki so jih letali pripeljali iz Afrike, kuščarice v m-echi začinjeni omaki, kačje meso, mladi vrani, -čenke iz delfinov, ječmecev, velblodov itd. Na-Uspeh je bil ogromen, obisk še večji. Na-temu bi bilo težko prerokovati, da bodo postali kuščarice, kobilice in delfini redne sestav- francoske kuhinje.

Vesti iz Jugoslavije

(Poročevalski biro Prosvete v Jugoslaviji.)

NA ŽELEZNICA NA POHORJE SE BO GRADILA

Občni zbor zadruga Pohorske vzpenjače je sprejel poročilo in se železnica bo gradila.

Ljubljana, 25. julija 1981.

Med dvema dnevnima se je vrtil Maribor izredni občni zbor zadruga Pohorske vzpenjače, ki je ustanovil, da pripravi delni načrt za realizacijo tega načrta — zgraditi na Pohorje železnico za osebni promet, s čimer bi Pohorje kot turistično prometno tereno pridobilo. Zadruga je izdelala načrte, stopila je v stik z inozemsko firmo, ki se ponudila za izvedbo teh del, nila se je za pomoč na območju privatnike, na občine in banke — in zdaj na izrednem obnem zboru so sprejeli vseobsegajočega materiala v načrtu in denarju sprejeli soglasno odločbo zadruga, da se Pohorje vzpenjača začne graditi.

Predsednik zadruga je mariborski župan dr. Alojzij Juvan, ki zadruga pa so že vplačali denar za 1.000.000 Din. Mariborska mestna občina in dravstvenopovna sta se obvezali plačati po 500.000 Din, tako da zadruga že precej močan denar. Zdravnik dr. Jovančič je 2 milijonov Din. Veleposlanec Reiser je poleg tega izjavil, da odstopi svoje zemljišče za plačilo za železnico, občina pa bo prispevala 50.000 Din. Zdravnik Jovančič je tudi izjavil, da odstopi svoje zemljišče za plačilo za železnico, občina pa bo prispevala 50.000 Din.

Zdravnik Jovančič je tudi izjavil, da odstopi svoje zemljišče za plačilo za železnico, občina pa bo prispevala 50.000 Din. Zdravnik Jovančič je tudi izjavil, da odstopi svoje zemljišče za plačilo za železnico, občina pa bo prispevala 50.000 Din.

Zdravnik Jovančič je tudi izjavil, da odstopi svoje zemljišče za plačilo za železnico, občina pa bo prispevala 50.000 Din. Zdravnik Jovančič je tudi izjavil, da odstopi svoje zemljišče za plačilo za železnico, občina pa bo prispevala 50.000 Din.

Zdravnik Jovančič je tudi izjavil, da odstopi svoje zemljišče za plačilo za železnico, občina pa bo prispevala 50.000 Din. Zdravnik Jovančič je tudi izjavil, da odstopi svoje zemljišče za plačilo za železnico, občina pa bo prispevala 50.000 Din.

A JE ZAHTEVALA NOVO ZRTEV

Černuškim mostom je ugotovilo Savi 19-letni Ivan Kovač.

Černuškim mostom je ugotovilo Savi 19-letni Ivan Kovač. Černuškim mostom je ugotovilo Savi 19-letni Ivan Kovač. Černuškim mostom je ugotovilo Savi 19-letni Ivan Kovač.

DROBNE VESTI

Smrtonesvarna nesreča pri razstreljevanju skale

V Martinji vasi pri Trebnjah se je predvečernim prijetim delavcem delavčev življenje. Delavci Gerden Lojze iz Koronitke je bil zaposlen pri lomljenju kamna pri Francetu Gerdenu v Martinji vasi. Pripravljali so kamen za temelje novega hleva, ki ga postavlja France Gerden. Več delavcev je lomilo kamene, med njimi tudi Lojze Gerden. Imeli so razstreliti večjo skalo. Trije delavci so vrtili luknjo, da bi našli vanjo smodnika in razstrelili veliko skalo. Lojze Gerden je tolkel s kladivom po svedru, po nesreči pa je udaril enkrat po robu svedra, ki se je odlomil in odloščito svedra je odletel v Lojzeta ter se mu zapilil skozi obleko v prst tik pod srcem. Iz rane se je vili kri in Gerden je nezavestno padel na tla. Delavci so mu za sile zamažili rano in odpeljali k zdravniku v Trebnje. Zdravnik Džerani je ugotovil močno poškodbo pljuč, da ga obvezal, nakar so morali delavca takoj odpeljati v bolnico v Kandijo. Njegovo stanje je zelo nevarno, ker so ranjena pljuča in tiči v njih kos rjavega železa, ki lahko povzroči zastrupljenje. Če bi se mu zapilil odlošek malo višje, bi rani srce in bi Gerden takoj podlegel poškodbi. Tako je še nekoliko spanja, da okreva, če ne nastopi zastrupljenje ali druge komplikacije.

Slovenec pred fašistovskim sodiščem. — Poročili iz Trsta pravijo: Po dolgotrajni preiskavi so policije oblasti izročile sodišču 24-letnega Andreja Bizjaka, 20-letnega Stanislava Bizjaka, 20-letnega Petra Kapija in nekoliko starejšega Ivana Bizjaka, ki so vsi iz Čezsoče pri Bovecu, češ, da so napadli in zažgali šolo "Edmondo d'Amicis" v Čezsoči, ki pa ni pogorela do tal, marveč je pogorelo samo nekaj ostrejša. Dne 29. marca pomoči so namreč neznan storilec zažgal čezsoško šolo. Policija je iskala krivce, preiskala ves okoliški teren, toda našli niso nobenih pravih sledov. Našli so tudi prazne steklenice, v katerih je bil petrolej, ki so ga neznan storilec polnil po podstrešju ter zažgal. Policija preiskava je bila zaman. Na ukaz iz Gorice pa so orožniki aretirali zgoraj omenjene štiri fante ter jih odpeljali v gorilke zapore. Zdar so preiskavo zaključili in vse štiri fante obtožili, da so v

Vhod v palačo znanosti, ki je v načrtu za svetovno razstavo v Chicagu leta 1933. Z gradnjo te stavbe, ki bo zelo impozantna, so se pričeli.

Velika pramegla v Andromedi

Trideset milijard takšnih in podobnih solnc, kakršno je naše, sestavlja naša Rimska cesta — eno izmed mnogih tisočev, ki jih poznamo, eno izmed milijonov, ki jih še slutimo. Najznamenitejša daljina Rimske ceste je Velika pramegla v ozvezdju Andromede.

Ta kozmična pramegla je v lepših nočeh vidna s prostim očesom. "Pramegla" imenujemo v splošnem Rimsko cesto, vsak daljini zvezdni sestav vije vrsto. Da je pramegla v Andromedi posebej zanimiva, ker sestavlja naša lastna Rimska cesta in kot takšna neskončno oddaljena od nas, smo slutili že dolgo. Danes vemo celo za natančnejše podatke o nji: sestoji namreč v bistvu iz samih solnc in njena oddaljenost od nas znaša skoraj milijon svetlobnih let.

"Svetlobno leto," kakor znano, prav za prav ni leto, temveč pot, ki jo premeri svetlobni žarek z brzo 300.000 kilometrov na sekundo v času enega leta. Ta pot meri devet in pol milijona kilometrov. Moderni zvezdoslovci merijo oddaljenost nebesnih teles komedneje s "svetlobnimi milijami," ki so samo za "malenkost" daljše od svetlobnih let. Znašajo namreč matematično natančno deset milijonov kilometrov.

Pramegla v Andromedi znano ni "odkrila," saj je vidna, kakor rečeno, že s prostim očesom, pač pa razmeroma še ni dolgo, odkar jo je znanost prvič omenila. To je storil, kolikor je znan, v šestem stoletju po našem štetju Perzjec Alhvariz v svojem seznamu zvezd. Prvi jo je opisal na podlagi opazovanja z daljnogledom britanski dvorni astronom Simon Mayer, tudi Marius imenovan, ki mu po krivici pripisujejo, da je odkril četrto Jupitrovih mesecev nekoliko tednov pred Galilejem. Ta opazila je izdal l. 1612 in pravi, da je pramegla v Andromedi takšna, kakor da bi "gledal plamen sveče skozi roževinasto ploščo."

Prvo dobro riabo je izvršil Trouvelot v Washingtonu leta 1874. Znamenita pa je postala naša pramegla l. 1885, ko je začela v njeni sredini "nova zvezda."

Samo ob sebi je umevno, da so zvezdoslovci na tem daljnem svetovju preiskovali vse astrofizične načine, ki so jih odkrili v teku časa, saj so, kako omenjeno, že dolgo slutili, da gre za duplikat teh opazovanj oziroma, če hočete, nekakšen začetek tvorjenja zvezd. Zvezdoslovci so skoraj dvajsetletno delo velike kalifornijske zvezdarne na Mt. Wilsonu, kjer se je med drugimi v letih 1923-1928 zlasti slavil astronom Ervin Hubble, predlagatelj Mednarodne komisije za pramegle, posvetili zelo natančno tem opazovanjem.

Pramegla v Andromedi je spiralne oblike in ima svetlo jedro. Kakor se učenjaki trudijo, da bi v naši lastni Rimski cesti našli obliko rotacijskega elipsoida, katerega sredino zavzema nekako naš solnični sistem, tako meni Hubble, da je pramegla v Andromedi podobna ploščati leči s premerom kakšnih 40.000 svetlobnih let. Debelina "gornjega" in "spodnjega" stožca na tej krožnici bi znašala po 2000 svetlobnih milj (Rimska cesta meri v tej osi n. pr. 30.000 svetlobnih milj).

To spiralno svetovje je od nas oddaljeno, kakor smo že povedali, okroglo 900.000 svetlobnih let ali 850.000 svetlobnih milj. Oddaljenost so izmerili po tako znani metodi kefeloidov, to je po sebnih zvezd, ki periodično spreminjajo svojo svetlobo. Po periodi njih svetlobnega spreminjanja se da neposredno ugotoviti "absolutna svetlost" teh daljnih kefeloidov, nato se ugotovi "navidezna svetlost", s katero ostavljajo svojo sled na fotografski plošči in po zakonu, da mora biti oddaljenost svetlobnega vira tem večja, čim manjša je "navidezna svetlost", se da z računom ugotoviti pravo oddaljenost. Hubble je uporabil nič manj nego štirideset kefeloidnih zvezd za ugotovitev oddaljenosti pramegl v Andromedi, poleg tega je izpopolnil svoje ugotovitve z opazovanjem preko osemdeset tako zvanih "novejših zvezd", ogromnih solnc,

ki se nenadoma prikazujejo na nebesnem svodu.

Laika bo bolj nego številke in računi zanimalo morda vprašanje, da-li živijo na zvezdah Andromedine pramegle tatotakina bitja kakor na naši zemlji. To vprašanje zavisi od tega, da-li pripisujemo tistemu daljnemu svetovju v primeri z našim svetovjem večjo ali manjšo starost. In vse kaže, da je pramegla v Andromedi veliko mlajša od naše Rimske ceste. K temu še eno pripombo: Nekaj londonski astrofizik je dejal, da je življenje na kakšni zvezdi znak ostarelosti te zvezde, kajti življenje v našem smislu je mogoče samo na dovolj ohlajenih površinah in ne na površinah, ki so vroče po več tisoč stopinj Celzija. Po dosedanjih opazovanjih pa se vidi, da svetovi v pramegli Andromedi še niso toliko ostareli, da bi omogočali našemu podobno organsko življenje.

Kako naj si s svojimi možgani podrobno predstavljamo nezaslišane daljave in velikosti, ki tvorijo merila v vesoljni prostornini? "Svetlobna leta" in milijoni kilometrov nam ne povedo ničesar, lažje si pomagamo po nekem drugem, danj grotesknem receptu, namreč s pomnjanjem nebeskih dimenzij na naša zemeljska razmerja. Po tej metodi naj bo n. pr. dolžina svetlobne milje enaka 10 m in tedaj bi znašala velikost našega solnišča do Transneptuna toliko, kolikor velikost desetice, naša Rimska cesta bi bila velika kakor krog, ki bi ga zarisali okoli Ljubljane s polmerom do Varasina, polmer pramegl v Andromedi bi segal od Ljubljane do Banjake, a naša oddaljenost do te pramegle bi znašala toliko, kolikor oddaljenost Kube okraj morja od Ljubljane.

To bi bil nazoren primer za ogromne razsežnosti v svetovnem prostoru in med posameznimi svetovnimi sistemi. Takšnih svetovnih sistemov je v vesolstvu še nešteto in mnogi med njimi se gibljejo v oddaljenosti sto milijonov svetlobnih let in še čez. V tisočkrat večji oddaljenosti preneha po Einsteini formuli vesoljnost in navidezno vsaka možnost izkustvenega pojmovanja. In vendar se javljajo čudni znaki, ki nam napovedujejo, da bo človeštvo vendarle tudi s svojim razumom objelo najakrivnostnejše probleme vesoljnosti in večnosti. Najbolj daljna opazovanja svetovja se odmičejo zemlji s tem večjo brzino, čim bolj so oddaljena. To bi pomenilo, da se vračamo k staremu naziranj, da je naša zemlja središče vse vesoljnosti. A to naziranje se današnjim pojmovanjem vendarle upira in resnica bo vsekakor ta, da bo treba prostornino vesoljnosti pojmovati čisto drugače, nego smo bili navajeni doslej. Zanimivo je to, da bodo skušali v zvezdarni na Mount Wilsonu z novim teleskopom, ki bo meril 5 m v premeru, rešiti v prvi vrsti uganke o pravih pojmovanju vesoljne prostornine.

—Zi.

RAZNE VESTI

Stavka tekstilnih delavcev

Putnam, Conn. — Tristo delavcev je zastavilo proti Bloom Textile Co., ko je družba reducirala mezde za 10%. Stavkarji so se pričeli organizirati v National Textile union, nakar jim je kompanija zagrozila, da ne bo nobenega sprejela nazaj na delo, ako ne pretrgajo stikov s to organizacijo.

Napredek v sovjetskem poljedelstvu

Washington, D. C. — Zvezni trgovinski departament je prejel poročilo od svojega agenta v Varšavi, ki pripoveduje o velikem napredku agrarne ekonomije, ki jo je uvedla sovjetska vlada s kolektiviziranjem kmetij.

Divjanje terorizma med rudarji

Wallans Creek, Ky. — Kompanijski pobojniki so dinamitali avto nekega rudarja. To je še drugi slučaj, da v zadnjih dneh. Operatorji so importirali še nadaljnjih 25 izmečkov iz nižnj človeštva v okraj Harlan, ki bodo pobijali rudarje.

Mostoposilni delavci v New Yorku prenočujejo v parku.

RAZNE ZANIMIVOSTI

"VALUTNI HOTEL" V MOSKVI

Sovjetska vlada je ustanovila tudi poseben urad za pospeševanje tujakoga prometa v Rusiji in računa, da bo samo leto obiskalo Rusijo nad 20.000 tujcev, ki bodo prinesli s seboj v deželo tudi prav lepo množino "zdrave" tuje valute. Tujako-prometen urad je dal za tuje samo v Moskvi opremiti okoli 3000 sob, ki so opremljene z vso udobnostjo. Poleg tega pa so dobili tudi vsi premožnejši tujci v Moskvi, ki so doslej bivali po hotelih, možnost, da se preselijo v privatna stanovanja, njihove hotelske sobe pa so pridržane za tuje, ki jih morajo plačati s tujim denarjem; domačega "červonca" ne sme nihče vzeti v račun.

Vse te uredbe so posledica posebnega zakona, ki ga je vlada izdala ne samo za hotele, ampak tudi za trgovine in za gostilne. Tam sprejemajo samo tujo valuto, ostanek pa vračajo v sovjetskem denarju po uradnem tečaju. Tako se tuje počasi naberejo tudi červonci, a katerimi pa ne vado kaj početi; ko pa se vračajo domov, morajo červonce zopet zamenjati, ker jih je prepovedano izvažati čez mejo.

Poleg tega obstoje v Moskvi še posebni "valutni hoteli," kjer morajo vse plačati z dolarji ali pa s funti. Sovjetska vlada pravi, da ni nihče primoran stanovati v teh hotelih, toda sobe v drugih hotelih so navadno tako zanikrne, da se tuje hočejo-češ odloči za "valutni hotel." Pa tudi "valutne trgovine" dobro uspevajo, ker tuje rajši plačajo valutno blago znatno dražje kakor da čaka pred državnimi trgovinami cele ure, a še to zaman.

Če pa dobi ruski državljani iz tujine kakšen tuj denar, mu pismo v navzočnosti uradnika odpro, denar poberejo, njemu pa izplačajo denar v sovjetskimi valutami. Na ta način dobi sovjetska vlada vsako leto precej tujih valut v svojo blaginjo.

NAJVEČJA ZAKLADNICA ZLATA NA SVETU

Središče svetovnega denarnega prometa je danes tisti del New Yorka, ki ga imenujejo Wall street. To je temenič del mesta, pust in dolgočasen, toda pod zemljo tega dela mesta je nakopičen največji del zlata, kar ga je na svetu, pod varstvom celih baterij strojnih pušk in strupenih plinov.

V Wall streetu stoji namreč poslopje ameriške banke Federal Reserve bank. Poslopje je 14 nadstropij visoko, globoko pod zemljo pa ima 5 nadstropij. Zgodovina te banke je še jako mlada — ustanovljena je bila namreč l. 1913, ko so združili skoraj 30.000 malih bank v en sam velik in močan denarni zavod. Danes ima ta zavod samo rezerv

nad 9 milijard dolarjev. Vse narodno premoženje Združenih držav pa cenijo na 350 milijard dolarjev, to je številka, ki si je niti predstavljati ne moremo prav.

V banki je zaposlenih samo v New Yorku nad 2300 uradnikov in uradnic, po vseh podružnicah pa jih je nad 60.000, čeprav opravlja večino dela stroj. V čerkovnem oddelku "obdelajo" vsak dan po 450.000 čerkov; to delo opravljajo 260 uradnikov in uradnic. Strojev za seštevane imajo v tem oddelku 619, pisalnih strojev pa 390. Vsega skupaj pa "delajo" v centrali v New Yorku 1488 strojev.

Za varnost denarja in življenja uradnikov je slajno skrbje. Pred blagajnami so postavljena dvojna in trojna omrežja, pred vsakim oddelkom stoji do zob oboroženi stražniki. Stražniki je v banki 290. Povsod pa so postavljene posode s strupenimi plini. Najbolj zavarovano je seveda skladišče zlata pod zemljo, kjer je cel arzenal strojnih pušk.

Stroji, ki štejejo denar, pretejejo na dan 30 ton bakrenega, srebrnega in zlatega denarja. Vsak stroj prešteje na minuto po 10.000 novcev, ki jih obenem tudi zлага v zavojčke, te pa zлага v vrečke.

Zlato, ki ga hrani banka, je kovano ali pa v palicah. Taka palica velja okroglo 150 dolarjev. Palica zlata je prav majhna in kaj lahko bi jo človek "sunil," če ne bi bilo povsod toliko biatrh, čuječih oči!

Zakladnico varuje 3 in pol metra debel zid, okoli zidu pa je 1 m širok hodnik, kamor lahko vsak trenutek spusta strupene pline. Vrata do zakladnice so iz najtršeje jekla in tehtajo 90 ton. Odpira in zapira jih elektrika. Zlato v zakladnici leži lepo zloženo na policah; pravijo, da ga je tam za več milijard dolarjev.

Porabni nasveti

Rumene usnjate čevlje lahko najprej očistite s citronovim sokom, ko se posuše, pa namažite s pasto.

Madeže od čiščenj operiš v vročem mleku in oplakneš s čisto vodo.

Oprane svilne ne smeš čisto posušiti, drugače pri likanju nikoli ne postane popolnoma gladka. Mokre čevlje nagati s papirjem ali senom in jih na toplem posuši, vendar ne preblizu štedilnika, ker sicer usnje razpoka.

Predmeti iz gume postanejo mehki, če jih namočiš v amoniakovni vodi, ki je narejena v razmerju 1:2, to je na 1 del amoniaka 2 dela vode. Namestu amoniaka služi dobro tudi salmiak. Za tanke obrobe je dosti deset minut, debeli obroči pa so morajo namakati celo uro ali pa še deli.

Najzanimivejša dnevna delavska vest so v dnevniku "Prosveta." Ali jih čitate vsak dan?

